

Sexuella övergrepp Kvinnosjukvården

Innehåll

1.	Syfte och omfattning	1
2.	Allmänt	1
3.	Ansvar och roller	2
4.	Beskrivning	2
4.1.	Kontakt med sjukvården	2
4.2.	Läkarundersökning	3
4.2.1.	Anamnes.	3
4.2.2.	Provtagning och status.	3
4.2.3.	Information och eventuell behandling.....	3
4.2.4.	Dokumentation	3
4.3.	Uppföljning.....	4
4.3.1.	Kurator:.....	4
4.3.2.	Återbesök 1:	4
4.3.3.	Återbesök 2:	4
4.3.4.	Läkare Tel/åb.....	4
4.4.	Rättsintyg.....	4
4.5.	Misstanke om övergrepp på barn	5
5.	Referenser	5
6.	Externt styrande dokument	5
7.	Dokumentinformation	5

1. Syfte och omfattning

Rutinen beskriver omhändertagande och undersökning av kvinnor efter sexuellt övergrepp eller misstanke om sexuellt övergrepp. Ofta kan rutinen användas vid övergrepp av flickor i övre tonåren, ca 15-17 år men observera att en individuell bedömning behöver göras av om flickan behöver handläggas tillsammans med barnkliniken och förberedas av lekterapeut.

Vid sexuella övergrepp på barn v.g. se under rubrik 4.4 samt separat rutin barnkliniken.
[Misstanke om sexuella övergrepp barn och ungdom](#)

2. Allmänt

Sexuella övergrepp innefattar olika brott där det vanligast förekommande i medierapportering är våldtäkt. I NCK:s (Nationellt Centrum för Kvinnofrid) rapport 2008:1, kap. 2 finns en beskrivning av sexuella övergrepp. Det väsentliga för hälso- och sjukvården är att anpassa omhändertagandet till patientens behov, inte att rubricera brottet.

Vem som helst kan bli utsatt för sexuella övergrepp, gammal, ung, kvinna, man. Bilden av en våldtäkt där offret är en kvinna som blir överfallen av en man utomhus gäller bara i en bråkdel av fallen. I den här rutinen beskrivs handläggning av kvinnor som har blivit utsatta eller misstänks ha blivit utsatta. För barn finns en rutin inom barnsjukvården, se [Misstanke om sexuella övergrepp barn och ungdom](#) samt under 4.4.

I NCK:s rapport rekommenderas att alla patienter som söker hälso- och sjukvården, oavsett frågeställning ska tillfrågas om utsatthet för våld och/eller sexuella övergrepp.

Människor som har varit utsatta för övergrepp reagerar på olika sätt och har olika förmåga att berätta om det de har varit med om. Vid misstanke om övergrepp måste vi kunna bemöta patientens medicinska, emotionella och rättsliga behov. Det som framkommer vid anamnes, undersökning, provtagning och spårsäkring kan bli stödbevisning vid eventuell rättslig process. Just den rättsliga aspekten innebär lite mer än vårt vanliga omhändertagande.

Vid frågor och rådgivning om spårsäkring kan man kontakta Nationellt forensiskt centrum (NFC) 010-562 81 00 vx, kontorstid eller v.g. se [Polisens Websida för spårsäkring efter sexualbrott](#), eller Kvinnofridslinjen 020-50 50 50, dygnet runt. För information om Nationellt centrum för kvinnofrid (NCK) samt ytterligare information kring "Guide för omhändertagande efter sexuella övergrepp" se NCK:s hemsida: www.nck.uu.se.

Se till hela situationen. Erbjud inläggning och vid behov kontakt med Kvinnojouren Blålockan (026-51 11 21) eller Brottsofferjouren (tel. central 0200-21 20 19). Kvinnofridslinjen 020-50 50 50, en nationell stödtelefon dygnet runt (gratis, samtalet syns inte på telefonräkningen). I Hudiksvall finns Vändpunkten Tel: 0650- 12285.

Tidsaspekt: Det är viktigt att undersökning med spårsäkring görs så tidigt som möjligt, ofta anges inom 72 timmar. Det finns ingen absolut tidsgräns. En komplett spårsäkring bör göras om det har gått mindre än 10 dagar sedan övergreppet, men kan vara meningsfullt även senare.

3. Ansvar och roller

Läkare: anamnes, status, spårsäkring, uppföljning. Lämna muntlig och skriftlig information om rättsintyg, se nedan. Utför undersökning och spårsäkring, ordinerar ev. behandling som är indicerad. Ansvarar för att patienten får kontakt med kurator, se 4.3.1.

Polis: Informerar målsägande (patienten) om vilka rättigheter hon har t.ex. målsägandebiträde, stödperson mm.

Polis/åklagare: Begär rättsintyg. Begäran ska vara skriftlig och ange de specifika frågeställningarna som rättsintyget ska besvara.

4. Beskrivning

4.1. Kontakt med sjukvården

På jourtid kommer kvinnan till akutmottagningen, på dagtid till kvinnoklinikens mottagning. Kvinnan kan söka själv men oftare tillsammans med polis eller på uppmaning av polis. Spårsäkringssats efter sexuella övergrepp (färdigpackat set för undersökning) bör alltid användas, även om inte polisanmälan är gjord. Polisen har med sig spårsäkringssats. Om polisanmälan inte är gjord finns en spårsäkringssats på mottagningen.

4.2. Läkarundersökning

Patienten ska ge sitt samtycke till undersökning. Använd spårsäkringssats och guide för omhändertagande efter sexuella övergrepp (färdigpackat i en låda). Det är mycket värdefullt att ha en assistent, t. ex undersköterska med vid undersökningen för att få bra flöde i undersökningen och korrekt märkning av alla prover. Förutom de rättsmedicinska proverna tas medicinska prover för att upptäcka sexuellt överförbara infektioner och graviditet.

Hos de flesta som blivit utsatta för övergrepp påvisas inga säkra genitala skador. Hos ett fåtal är skadorna allvarligare. Sammantaget uppvisar ungefär hälften av offren kroppsskador. Dessa ses framför allt på armarna och låren och består av blåmärken och rivmärken som uppstått vid försök att värja sig.

4.2.1. Anamnes.

Låt kvinnan berätta fritt. Komplettera enligt guiden. Ta ställning till om det är lämpligt att eventuellt anhörig närvarar vid anamnes undersökning.

4.2.2. Provtagning och status.

- Använd vatten istället för undersökningsgel.
- Enligt spårsäkringssats, prover till polisen
- Klamydia, gonorré, HIV, Hepatit B och C, Syfilisserologi, u-sticka med u-hcg. Provsvar till kvinnokliniken
- Hela kroppen ska inspekteras, följ guiden. Använd måttband. Kamera.

4.2.3. Information och eventuell behandling

- Postcoital profylax vid behov
- Förklara varför prover (infektion och graviditet) tas nu och vid uppföljning, motivera att komma till återbesök.
- Lämna information om rättsintyg till kvinnan
- Fråga patienten och notera ett tel. nummer som hon kan nås på t. ex av kurator eller vid provsvar.

4.2.4. Dokumentation

Gör en så utförlig anteckning som möjligt för att kunna använda informationen i journalen till ev. rättsintyg. Guiden som finns tillsammans med spårsäkringssatsen är journalhandling och ska scannas in i journalen. Endast en följesedel (framgår vilken) följer med proverna som går till polisen. Om ingen polisanmälan ännu är gjord sparas prover i läkemedelsrummet på gyn.avdelningen (Hudiksvall). De torra proverna sparas i spårsäkringskitet, med personnummer och datum på lådan, på hyllan mitt emot kylskåpet och blod- och urinprover sparas i kylskåpet med personnummer samt datum. Dessa prover är vi skyldiga att spara i 2 år i väntan på en ev. polisanmälan.

Alla skador bör fotodokumenteras. Patientens samtycke ska inhämtas innan fotografering. Använd en duk som bakgrund och för att drapera, t. ex dölja bröstet om överarmen ska fotograferas. Allt bildmaterial som inhämtas som bevis kan bli offentlig handling. För utförligare instruktion se NCK:s handbok.

Om polisen har med sig kamera används denna.

Om inte, eller om polisanmälan inte har gjorts finns en kamera på akutmottagningen.

Gävle: Bilderna som tas med akutens kamera förs över till Picsara i patientens journal vid en dator på akuten. Om patienten är på mottagningen kan man kontakta akuten, gå dit och fotografera och få hjälp med överföringen. Man kan även kontakta sjukhusfotograf.

Hudiksvall: Kamera finns på akuten. Ring till akuten så kommer det någon därifrån och fotograferar.

4.3. Uppföljning

4.3.1. Kurator:

Telefonkontakt nästkommande vardag. Den läkare som träffar patienten lämnar meddelande till kuratorsexpeditionens telefonsvarare (Gävle: 026-15 47 95, Hudiksvall: 0650-92445) eller dikterar till sekreterare att kontakta kurator. För kvinnor under 23 år ska uppföljning ske hos kurator på ungdomsmottagningen.

4.3.2. Återbesök 1:

Bm 2-4 v (Klamydia, Gonorré, syfilis och graviditet).

4.3.3. Återbesök 2:

Bm 3 mån efter första provtagningen (HIV, Hepatit B och C och Syfilis).

4.3.4. Läkare Tel/åb.

Planera i första hand telefontid till den läkare som träffat pat.

Återbesök vid behov, kan planeras till första eller andra återbesöket för provtagning.

Eller vid separat tillfälle.

| BUS har huvudansvar för barn/ungdomar upp till med 17 år även på uppföljning.

4.4. Rättsintyg

Rättsintyg skrivs när begäran inkommer från polisen. Se till att ha tillgång till polisanmälan och förhör med målsägande. Om polismyndighet begär journalkopior ring upp och fråga om det inte är bättre att ordna ett rättsintyg.

Patienten ska erhålla muntlig och skriftlig information om rättsintyg. Rättsintyg kan utfärdas utan samtycke, se kap 9 Rättsintyg i NCK:s rapport.

4.5. Misstanke om övergrepp på barn

Vid misstanke om övergrepp på barn v.g. [Misstanke om sexuella övergrepp barn och ungdom](#) I de fall gynekolog ska delta i undersökning av barn/tonåring på Barnhuset kan dagbakjouren på gyn i Gävle kontaktas tel. 55231 Dagbakjourens uppgift är då att se till att en läkare från kvinnokliniken åker till barnhuset på utsatt tid. Ett alternativ är att be jourhavande rättsläkare från Uppsala om hjälp (kontorstid sekreterare tel. 018-51 57 20, även jour finns).

5. Referenser

Handbok. Nationellt handlingsprogram för hälso- och sjukvårdens omhändertagande av offer för sexuella övergrepp. Rapport 2008:1. NCK, Nationellt Centrum för Kvinnofrid. Uppsala universitet. Akademiska sjukhuset. Länk <http://www.kvinnofridslinjen.se>

6. Externt styrande dokument

Hälso och sjukvårdslagen

Socialtjänstlagen. All hälso- och sjukvårdspersonal har enligt lag skyldighet att anmäla till socialtjänsten om de misstänker att en person under 18 år farit illa.

Stöddokument

Dokumentnamn	Plats
Spårsäkringssats och guide för omhändertagande efter sexuella övergrepp	Polisen har med sig alt gynmottagningen
Mall för rättsintyg	NCK:s handbok
NCK Handbok	
Patientinformation	Finns inte ännu

7. Dokumentinformation

Dokumentet är upprättat av:

Hanna Rapp Specialistläkare Kvinnosjukvården Gävle.

Uppdaterat av ny dokumentansvarig:

Karolina Sydner Specialistläkare Kvinnosjukvården Gävle

Granskat av:

Nils Ludwig Överläkare Kvinnosjukvården Hudiksvall.

Bo Claesson Överläkare Kvinnosjukvården Gävle